

С. І. КОТ*

**ДОКУМЕНТИ ПРО БОРОТЬБУ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ
ЗА ВИЗНАННЯ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 рр.
ГЕНОЦИДОМ ПЕРЕДАНО В УКРАЇНУ**

14 грудня 2015 р. в інформаційній агенції “Укрінформ” відбулася прес-конференція, присвячена передаванню від громадської організації “Фундація імені Олега Ольжича” до Центрального державного архіву зарубіжної україніки (далі – ЦДАЗУ) унікального комплексу архівних документів про успішні заходи української діаспори у США з визнання Голодомору в Україні геноцидом в офіційних американських навчальних програмах у 1980-х роках. Також було підбито підсумки двостороннього співробітництва між Фундацією і архівом у збереженні та дослідженні культурної спадщини української діаспори за останні п’ять років (2010–2015 рр.).

Організатори прес-конференції – Фундація імені Олега Ольжича та ЦДАЗУ. У прес-конференції взяли участь: директор ЦДАЗУ, к. і. н. Ірина Мага, заступник директора архіву Володимир Тихенко, виконавчий директор Спілки архівістів України, к. і. н. Олександр Гаранін, голова Правління Фундації імені Олега Ольжича, к. і. н., Заслужений працівник культури України Сергій Кот, директор Бібліотеки імені Олега Ольжича при Фундації імені Олега Ольжича, Заслужений працівник культури України Олександр Кучерук.

Передано два комплекси архівних документів, наданих Фундації імені Олега Ольжича відомим українським громадським діячем у США, учасником українського визвольного руху під час Другої Світової війни, колишнім Міністром Крайових Справ Уряду УНР в екзилі, одним із засновників та багаторічним Головою, а нині виконавчим директором Дослідної фундації імені Олега Ольжича у США Михайлом Герцем.

Зокрема, це – комплекс документів, що відображає діяльність Тимчасового комітету для навчання про Голод-геноцид в Україні (Ad Hoc Committee On Education About the Famine-Cenocide In Ukraine) під головуванням Михайла Герця, який ще протягом 1985–1987 рр. домігся

---

* *Кот Сергій Іванович* – кандидат історичних наук, голова правління Фундації імені Олега Ольжича, заслужений працівник культури України.

включення на офіційному рівні до навчальних програм для закладів середньої освіти та університетської програми в рамках курсу “Порушення прав людини” та розділу “Геноцид” окремої частини курсу під назвою “Голод в Україні”. Унікальність цього архівного комплексу полягає у його винятковій цілісності – наявні документи відображають вирішення цього питання від моменту появи задуму активу української громади штату Нью-Йорк про таку акцію. Листування, проекти, звернення тощо висвітлюють процес перемовин з американськими офіційними чинниками та успішне завершення цієї ініціативи, включно з документами з офіційного прийняття у Будинку Уряду штату з приводу видання друком методичних матеріалів про Голод-геноцид в Україні у рамках американських навчальних програм. Окрім документів, передано багато світлин, які фіксують для історії багатьох учасників Тимчасового комітету.

Другий комплекс документів відображає успішні зусилля Михайла Герця щодо затвердження української мови як мови, за знання якої Департамент освіти штату Нью-Йорк став надавати додаткові кредити та бали, які враховуються при вступі до університету на рівні зі знанням німецької, французької та інших іноземних мов. У 1976–1986 рр. М. Герць координував підготовку і затвердження іспитів з української мови, які склали тисячі дітей. Програма діє й дотепер.

Під час прес-конференції була організована виставка переданих архівних документів.

Учасники прес-конференції наголосили на винятковому значенні переданих в Україну архівних документів. На думку Сергія Кота, ці документи переконливо засвідчують, що змушені покинути рідну землю борці за її свободу не впали духом, а, опинившись на чужині, змогли зберегти свою палку любов до України, національну ідентичність, мову, культуру та традиції, а також продовжили свою боротьбу в нових умовах, несучи світові правду про злочини комунізму, та, зокрема, про Голод-геноцид.

Також було відзначено, що при Фундації імені Олега Ольжича за підтримки першого голови Правління Миколи Плав'юка ще в перші роки діяльності була створена і діє нині Бібліотека імені Олега Ольжича – одне з найбільших в Україні зібрань книг з історії ХХ ст., у т. ч. видань, що вийшли друком зусиллями української діаспори. Фонди бібліотеки налічують понад 15 тис. книг, газет та журналів, багато з яких є унікальними.

Від початку свого створення Фундація підтримує програми розшуку й повернення в Україну втрачених культурних цінностей. Зокрема, за її участю були повернуті в Україну з Росії 11 фресок ХІІ ст. зі стін Михайлівського Золотоверхого собору в Києві; передані в Україну: Архів Державного центру УНР в екзилі; бібліотека відомого архітекто-

ра проф. О. Повстенка; архів відомого діяча українського визвольного руху З. Городиського; тисячі томів книг, журналів та газет, виданих українцями діаспори.

Директор ЦДАЗУ Ірина Мага зазначила, що передані комплекси документів є знаковим і важливим надходженням та запевнила, що вони будуть опрацьовані співробітниками архіву у найкоротші терміни і введені до наукового обігу.

Олександр Гаранін від імені Спільноти архівістів України подякував Фундації імені Олега Ольжича за багаторічну плідну співпрацю та підтримку у дослідженні і поширенні в Україні знань про діяльність української діаспори. “Хотілося б подякувати всім попередникам, тим героям, які на чужині не боялися говорити правду. Вони висвітлювали інформацію про ті жахіття, які відбувалися на етнічній українській території. Дуже приємно, що ці люди, які залишили батьківщину, не асимілювалися, а інтегрували знання про свою землю до інших держав” – сказав О. Гаранін.

Під час прес-конференції також було підписано Меморандум про подальшу співпрацю на наступні п’ять років між Фундацією імені Олега Ольжича та ЦДАЗУ.